Seleucia

Sayı XVI - 2026

Olba Kazısı Serisi

Seleucia XVI

Olba Kazısı Serisi

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını Seleucia yayınına devretmiş sayılır. Seleucia kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia Dergisi, Sayı IV - 2014'den itibaren TR Dizin Ulakbim'de ve 2021'den itibaren Erih Plus'ta taranmaktadır.

http://www.seleuciadergisi.com

Editörler
Emel Erten
Diane Favro
Fikret Yegül
Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Yavuz Yeğin

Bilim Kurulu
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Figen Çevirici Coşkun
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Fikret Özbay
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Harun Taşkıran
Prof. Dr. Mehmet Tekocak
Prof. Dr. Ceren Ünal
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol
Doç. Dr. Erkan Alkaç
Doç. Dr. Sabri Arıcı
Doç. Dr. Kasım Oyarçin
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kaya
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen
Dr. Burak Erdem
Dr. Vujadin Ivanisevic
Dr. Murat Özyıldırım

Seleucia
Olba Kazısı Serisi
Sayı: XVI
Yıl: 2026

ISSN: 2148-4120
ISBN: 978-625-6925-83-0

Yazışma Adresi
Doç. Dr. Yavuz Yeğin
Ankara Üniversitesi,
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi, Diller Binası,
Oda no: Z7
Arkeoloji Bölümü No:45-45/A
06100 – Sıhhiye / Ankara – Türkiye
Tel: 0 312 310 32 80 / 1498
E – posta: ozyildirimmurat@gmail.com -
yavuzyegin002@gmail.com
aemelerten@gmail.com

Yayının Adı: Seleucia (Dergi)

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın

Yayın Şekli: Yıllık - Türkçe ve İngilizce.

Yayın Sahibi: Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Bas. Dağ. Paz. Gıd. İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. adına Engin Devrez

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Engin Devrez

Yayının İdare Adresi: Bilgin Kültür Sanat Şti. Ltd.
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67
Sertifika no: 20193
www.bilginyayinevi.com
E - posta: bilginkultursanat@gmail.com

Baskı
Dijitol Baskı Merkezi (Osman Sami Solak)
İvedikköy Mh. 1492. Cd. Yenimahalle /
ANKARA
Tel: 0533 577 6514
Matbaa Sertifika No: 70810

Teknik Düzenleme
Arş. Gör. Dr. Burak Erdem

Dağıtım
Selanik 2 Cad. 64/13, Karadeniz İşhanı 3. Kat
Kızılay - Ankara
Tel: 0312 419 85 67

Seleucia | Sayı XVI | Mayıs 2026

Olba Su Kemeri Yazıtı ve Kilikia Valisi Antonius Balbus
The Inscription of the Olba Aqueduct and the Cilician Governor Antonius Balbus
Mustafa H. Sayar **9**

Olba Su Kemeri Kilisesi Kazılarından Bir Cam Sikke Ağırlığı
A Glass Coin Weight from the Excavations of Olba Aqueduct Church
Emel Erten **17**

Bizans Döneminde Pamphylia ve Lykia Bölgelerinde Etkileşim: Antalya Müzesi'nde Bir Grup Levha
Interaction in the Pamphylia and Lycia Regions During the Byzantine Period: A Group of Panels at the Antalya Museum
Sema Doğan **37**

Sardes Artemis Tapınağı'nın Tasarım Özellikleri ve Anadolu-İtalya Mimari İlişkileri
Unusual Design Features of the Temple of Artemis at Sardis and Architectural Relations Between Anatolia and Italy
Fikret Yegül **57**

Olba'da Yeni Bir Keşif: Su Kemeri Kilisesi ve İlk Sonuçlar
A New Discovery at Olba: The Aqueduct Church and Initial Findings
Yavuz Yeğin **75**

Rhodian Amphora Stamps from Yenice Höyük
Yenice Höyük'ten Rhodos Amphora Mühürleri
Büşra Kavak Özdemir – Muzaffer Yılmaz **93**

Roman Coins from the Hadrianopolis Excavations (2007–2008)
Hadrianopolis Kazılarından Roma Sikkeleri (2007–2008)
Fatma Kızılyalçın Oyarçin **105**

Evaluation of the Tomb Monument with Hyposorion at Letoon in Light of New Excavations
Letoon'daki Hyposorionlu Mezar Anıtının Yeni Kazılar Işığında Değerlendirilmesi
L. Ufuk Erdoğan – Yusuf Kılıç **119**

Diyarbakır Yapılarındaki Çinilerin Malzeme ve Teknik Özellikleri Hakkında Bir Değerlendirme
An Assessment about the Material and Technical Characteristics of Tiles in Diyarbakır Buildings
Savaş Yıldırım **137**

Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve Eski Ahlat Şehri Kazısı 2025 Yılı Sikke Buluntuları
Ahlat Seljuk Square Cemetery and Old Ahlat City Excavation 2025 Coin Finds
Mehmet Kulaz - Emre Günay - Yalçın Karaca **157**

Kudüs'te Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Titus'un Askerleri Tapınak Tepesi'ni İşgal Ediyor
A New Era Begins in al-Quds: Titus's Soldiers Occupy the Temple Mount
Burak Erdem – Muzaffer Yılmaz – Murat Özyıldırım **173**

Magarsus Tiyatrosu: Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Bir Değerlendirme
The Theatre of Magarsus: An Assessment in the Light of New Archaeological Research
Fatih Erhan- Musa Cem Fırat **197**

Marble Eagle Statue from Yozgat Museum
Yozgat Müzesi'nden Mermer Kartal Heykeli
Savaş Altun **221**

19. Yüzyılda Kıbrıs'ta Arkeoloji, Emperyal Rekabet ve Osmanlı Diplomasisi: Luigi Palma di Cesnola Örneği
Archaeology, Imperial Rivalry, and Ottoman Diplomacy in Nineteenth-Century Cyprus: The Case of Luigi Palma di Cesnola
Songül Ulutaş **239**

Metropolitan Museum'dan Bir Portre ve Genius Augusti Tipolojisi
A Portrait from The Metropolitan Museum and Genius Augusti
Meral Çelik **257**

Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında Anemurium: Metinler Işığında Bir Değerlendirme (MÖ 4. yüzyıl - MS 3. yüzyıl)
Anemurium in Ancient Written Sources: An Assessment in the Light of Texts (4th century BC - 3rd century AD)
Cihangir Aldemir - Mehmet Tekocak **275**

Karia Bölgesi'nde Attik Geleneğin Geç Hellenistik Yorumları: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden Eirene Steli Örneği
Attic Tradition in Its Late Hellenistic Interpretations in Karia: The Case of the Eirene Stele from the Bodrum Museum of Underwater Archaeology
Fatma Aytekin **295**

Olba'da Kemer Lentolu Kaya Mezarı Kompleksi
Rock-Cut Tomb Complex with Arcuated Lintel in Olba
Muzaffer Yılmaz **311**

Calceus as a Tool of Propaganda: Footwear, Status, and Ideology in Roman Society
Bir Propaganda Aracı Olarak Calceus: Roma'da Ayakkabı, Statü ve İdeoloji
Durmuş Ersun **327**

Knidos'tan Bir Asklepios Heykeli
A Statue of Asclepius from Knidos
Meltem Çağlayan– İbrahim Karaoğlan **345**

PRAEFATIO

Seleucia'nın editörleri olarak dergimizin 2026 yılı, XVI. sayısında zengin bir içeriği sizlerle paylaşmaktan gurur duymaktayız.

Olba'yı konu alan çalışmalara öncelik tanıyan Seleucia'nın bu sayısında, ilk yayınlanışı 19. yüzyıla dayanan Olba su kemeri üzerindeki yazıtın ilgi çekici bir değerlendirmesini bulacaksınız. Kentte son yıllardaki kazılarda ortaya çıkartılan ve daha önce bilinmeyen bir yapı olan "Su Kemeri Kilisesi" ile ilgili ayrıntılı bir tanımlamayla buluşacaksınız. Bu yapıda ele geçen cam sikke ağırlığı konusundaki değerlendirmeye de yine bu sayıda ulaşacaksınız. Olba'da eskiden beri tanınan ama detaylı bir incelemesi yapılmamış olan "Kemerli Lentolu Kaya Mezarı Kompleksi" hakkında son zamanlarda yapılan bir çalışmanın sonuçlarını okuyacaksınız.

Cilicia Bölgesi çalışmaları kapsamında, Magarsus (Adana- Karataş) tiyatrosunun burada yapılan son arkeolojik araştırmalar ışığında değerlendirildiği bir makale de bu sayımızda yer almakta. Yine Akdeniz Bölgesi'nin eskiçağ arkeolojisi bağlamında, Pamphylia ve Lykia arasındaki etkileşimin Bizans levhaları üzerinden ele alındığı bir makaleyi de okuyucularımıza sunmaktayız.

Anadolu'daki Yunan- Roma mimari geleneğine uygun olarak inşa edildiğini düşündüğümüz Sardes'teki Artemis Tapınağı tasarımındaki İtalya etkilerinden haberdar olmak, kuşkusuz ilginizi çekecektir. Bu sayımızda yer verdiğimiz mimarlık alanında yapılmış bir diğer çalışma ise Letoon'daki Hyposorionlu Mezar Anıtı konusundadır.

Anadolu'daki çeşitli kazılarda bulunan veya müze koleksiyonlarında yer alan eserler de dergimizin bu sayısındaki birçok çalışmanın konusudur. Bunlar, Gaziantep, Yenicehöyük Kazıları Rhodos amphora mühürleri, Hadrianopolis Kazıları Roma sikke buluntuları, Yozgat Müzesi koleksiyonundan kartal heykeli, Metropolitan Museum'dan bir portre ve Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden Eirene Steli'nin ele alındığı makalelerdir.

Eskiçağ yazılı kaynakları üzerinden yapılan çalışmalar da dergimizin bu sayısında yer almaktadır. Bunlar, Anemurium'da MÖ 4. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl arasındaki süreci inceleyen makale ile Kudüs'teki Süleyman Tapınağı'nın ateşe verilişini ele alan Titus Flavius Iosephus'un eski Yunanca metni bağlamında değerlendiren çalışmadır. Ayrıca, 19. yüzyılda Kıbrıs'taki arkeolojik faaliyetin Luigi Palma di Cesnola örneği üzerinden ele alındığı makaleyi ilgiyle okuyacağınızı düşünmekteyiz.

Dergimizde Diyarbakır yapılarındaki çiniler, Ahlat Selçuklu Mezarlığı ve Eski Ahlat Şehri Kazısı sikke buluntuları gibi Anadolu'nun Türk-İslam dönemine ilişkin çalışmalar da yer almaktadır.

Son olarak, Roma'da statü ve ideoloji sembolü olarak "calceus"un (bir tür deri bot) ele alındığı makaleyi de bu sayının ilgi çekici bir çalışması olarak sizlere sunmaktayız.

Editörler:
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Fikret Yegül
Dr. Murat Özyıldırım (Baş Editör)
Doç. Dr. Yavuz Yeğin

PREFACE

As the editors of Seleucia, we are proud to share the rich content of its 2026 sixteenth issue.

In this issue of Seleucia, which prioritizes studies on Olba, you will find an interesting assessment of the inscription on the Olba aqueduct, first published in the 19th century. You will also find a detailed description of the "Aqueduct Church" a previously unknown structure unearthed in recent excavations. Another article studies the glass coin weight found in this structure. You will also read the results of a recent study on the "Rock-Cut Tomb Complex with an Arcuated Lintel" in Olba, which has long been known but not thoroughly examined.

As part of the archaeological work in Cilicia, this issue includes an article evaluating the Magarsus (Adana-Karataş) theater in light of recent archaeological research conducted there. In the context of ancient archaeology in the Mediterranean region, we also proud to present an article that examines the interaction between Pamphylia and Lycia through Byzantine panels in Antalya Museum.

You will undoubtedly be interested to learn about the Italian influences in the design of the Temple of Artemis in Sardis, which we believe was built in accordance with the Greek-Roman architectural tradition in Anatolia. Another study in the field of architecture in this issue is on the Hyposorion Tomb Monument in Letoon.

Artifacts found in various excavations in Anatolia or in museum collections are also the subject of a number of studies in this issue. These include articles on the Rhodian amphora seals from the Yenicehöyük excavations in Gaziantep, Roman coin finds from the Hadrianopolis excavations, an eagle statue from the Yozgat Museum's collection, a portrait from the Metropolitan Museum, and the Eirene stele from the Bodrum Museum of Underwater Archaeology.

Studies based on ancient written sources are also included in this issue such as the article examining the period between the 4th century BC and the 3rd century AD in Anemurium, and a study evaluating the destruction of Solomon's Temple in Jerusalem within the context of Titus Flavius Iosephus's ancient Greek text. We also believe you will find interesting the article discussing 19th century archaeological activity in Cyprus through the example of Luigi Palma di Cesnola.

Our journal also features studies on the Turkish-Islamic period of Anatolia, such as the tiles in the buildings of Diyarbakır, the coin finds from the Seljuk Cemetery and the Old Ahlat City excavations.

Finally, we present an interesting article in this issue on the "calceus" (a type of leather boot) as a symbol of status and ideology in Rome.

Editors:
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Fikret Yegül
Dr. Murat Özyıldırım (Chief Editor)
Assoc. Prof. Dr. Yavuz Yeğin

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. Seleucia, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto baş harfleri büyük harf, metin ve kaynakça 10 punto, dipnotlar 9 punto ile yazılmalıdır. Sayfa sayısı, kaynakça dâhil en çok on sayfa olmalıdır. Müze, kazı, yüzey araştırması malzemelerinin yayın izinleri, makale ile birlikte yollanmalıdır. Kitap tanıtımları, üç sayfayı geçmemelidir. Çalışmada ara başlık varsa bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında, 9 punto, iki yüz sözcüğü geçmemelidir. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak "anahtar sözcükler" ve "keywords" başlığının yanında verilmelidir. Doktora ve yüksek lisans tezlerinden oluşturulan makaleler, yayına kabul edilmemektedir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır. Demiriş 2006, 59.

- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

  Kitap için:
  Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., Istanbul.

  Makale için:
  Kaçar 2009 Kaçar, T., "Arius: Bir 'Sapkın'ın Kısa Hikayesi", Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (**Lev. 1**), (**Lev. 2**) kısaltmaları biçiminde "Levha" olarak yazılmalı, makale sonunda "Levhalar" başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.

- Levha sayısı her makalede 10 adet ile kısıtlıdır.

- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus'un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *cavea*nın.

- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. Seleucia features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. The number of pages of each article should not be longer than ten pages, including the bibliography. If the study is on some material/materials from a museum or an excavation, the permission for publication should be submitted together with the article. The book reviews should not be longer than three pages. If there are sub-titles, the headings should be written bold with small letters. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the heading of the article, should be size of 9 points and minimum count of words should be 200. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings "anahtar sözcükler" and "keywords". The articles produced out of master's theses or doctoral dissertations will not be accepted for publication.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows: Demiriş 2006, 59.

- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

  Book format:
  Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., Istanbul.

  Article format:
  Kaçar 2009 Kaçar, T., "Arius: Bir 'Sapkın'ın Kısa Hikayesi", Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, Istanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (**Fig. 1**), (**Fig. 2**) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading "Figures". All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given. The number of figures for each article is limited to 10.

Seleucia XVI, 2026, 295-310
ISSN 2148-4120
http://www.seleuciadergisi.com

Makale Geliş | Received: 16.03.2026
Makale Kabul | Accepted: .07.05.2026

Karia Bölgesi'nde Attik Geleneğin Geç Hellenistik Yorumları: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden Eirene Steli Örneği

Fatma Aytekin*

Öz

Bu çalışma, koleksiyonerliğin iptali sonucunda Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'ne kazandırılan ve buluntu yeri bilinmeyen Dexiosis sahneli bir mezar stelinin kökenini ikonografik, stilistik ve epigrafik veriler ışığında değerlendirmektedir. Eserin kontekstten yoksun oluşu, onu benzer örneklerle karşılaştırmalı olarak incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda stelin çerçeve yapısı, sahne düzeni, figür oranları, draperi işçiliği ve yazıt formülü farklı bölgelere ait mezar stelleriyle karşılaştırılmış; böylece olası üretim yeri ve kültürel bağlamına ilişkin yorumlar geliştirilmiştir. Çerçeve düzenindeki düz alınlık, hafif dışa açılan yan profiller ve kaideye oturan çıkıntı, Halikarnassos Territoryumu'nda belgelenen sade çerçeveli örneklerle güçlü paralellik göstermektedir. Figürlerin ince-uzun proporsiyonları, ponderasyonsuz duruşları ve giysilerindeki kumaşın akışkanlığı yansıtmakla birlikte şematize olmaya başlamış draperi çizgileri ise Geç Hellenistik Dönemde Rodos atölyelerinin karakteristik üslubuyla yakınlık taşımaktadır. Öte yandan Dexiosis sahnesinde figürlerin birbirine dönük bakışı ve kontrollü jest repertuarı, Attik mezar stelleriyle kurulan ikonografik ilişkiyi ortaya koymaktadır. Stelin sade çerçeve anlayışı, literatürde kabul gördüğü üzere, eserin daha mütevazı statüde bir birey için yaptırılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ethnikonu da içeren yazıt formülü, stelin Hellenistik Dönemde Karia'daki epigrafik gelenekle uyumlu ve Eirene'nin bir metoikos olduğunu desteklemektedir. Tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, eser Geç Hellenistik Dönemde, Rodos etkisinde çalışan bir Karia ustası tarafından, büyük olasılıkla Halikarnassos çevresinde üretilmiş bir stel olarak tanımlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Karia, Mezar Steli, Geç Hellenistik Dönem, Dexiosis, Halikarnassos.

Attic Tradition in Its Late Hellenistic Interpretations in Karia: The Case of the Eirene Stele from the Bodrum Museum of Underwater Archaeology

Abstract

This study examines the origin of a Dexiosis funerary stele, which entered the Bodrum Museum of Underwater Archaeology after the annulment of a private collection and whose findspot remains unknown, by evaluating its iconographic, stylistic and epigraphic features. The absence of archaeological context necessitates a comparative analysis with similar examples. Within

* Arş. Gör. Dr. Fatma Aytekin, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji ABD, Ankara, E-posta: fatma.aytekin@hbv.edu.tr, Orcid no: 0000-0002-8993-6205.

this framework, the stele's frame structure, scene arrangement, figure proportions, drapery workmanship and inscriptional formula were compared with steles from different regions, allowing for interpretations regarding its possible production center and cultural setting. The frame, with its flat pediment, slightly outward-flaring side profiles and a projection resting on the base, shows strong parallels with simple-framed examples documented in the Halikarnassos Territory. The slender and elongated proportions of the figures, their lack of ponderation and the drapery lines that combine a sense of fluidity with emerging schematization are characteristic of Rhodian workshop style in the Late Hellenistic period. At the same time, the figures' inward-facing gazes and their controlled gesture repertoire in the Dexiosis scene reveal a clear iconographic relationship with Attic funerary steles. The stele's unadorned frame, as widely noted in the literature, suggests that it may have been commissioned for an individual of modest socio-economic status. The inscription, which includes an ethnicon, is consistent with Hellenistic epigraphic traditions in Karia and supports the interpretation that Eirene was a metoikos. Considering all of these observations together, the stele can be regarded as the work of a Carian sculptor who operated under Rhodian influence during the Late Hellenistic period, most likely in the vicinity of Halikarnassos.

Keywords: Caria, Funerary Stele, Late Hellenistic Period, Dexiosis, Halicarnassos.

Giriş

Müzelerde satın alma, müsadere ya da farklı yollarla elde edilmiş çok sayıda mezar steli bulunmaktadır. Bu stellerin önemli bir bölümü kontekstlerinden kopuk biçimde müzelere ulaştığından, menşeileri kesin olarak belirlenememekte ve çoğu zaman yalnızca birer sanat eseri olarak değerlendirilmektedir. Oysa mezar stellerinin ilettiği mesajların doğru okunabilmesi, bu eserlerin geçmişlerine dair yüksek olasılıklı yorumların yapılabilmesine olanak tanır. Bu nedenle, kontekst bağlantıları bilinen ve tarihlemeleri kesin örneklerle gerçekleştirilecek ikonografik ve stilistik karşılaştırmalar, kökeni belirsiz olan eserlerin de literatürde yer edinebilmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu makalede incelenen mezar steli de analoji ve stil analizi yöntemleriyle değerlendirilmiş ve olası kökenlerine yönelik bazı öneriler sunulmuştur. Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nde muhafaza edilen ve Dexiosis sahneli olan Eirene Steli, koleksiyonerlik yoluyla müzeye kazandırılmış olup buluntu yeri bilinmemektedir (Lev. 1). Benzer eserlerin kökenlerinin doğrudan tespit edilememesi, ikonografi ve stil analizinin önemini artırmakta; stellerin muhtemel ait oldukları coğrafya, atölye ya da topluluklara ilişkin çıkarımlar yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda makalenin temel amacı, söz konusu stelin kültürel ve coğrafi bağlamını belirlemektir. Bu doğrultuda eser; çerçeve yapısı, ikonografi, ikonoloji, stil analizi, yazıt değerlendirmesi ve sonuç başlıkları altında incelenmiştir. Böylece Eirene Steli, hem müzelerde korunan eserlerin bilim dünyasına tanıtılmasına katkı sağlayan hem de olası kökenleri üzerine yeni tartışmaların başlatılmasına imkân veren örneklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Tanım

Yazıtında isminin belirtilmesinden dolayı "Eirene Steli" olarak adlandırılan eser,

koleksiyonerliğin iptali sonucunda müzeye kazandırılmıştır[1]. İnce kristalli beyaz mermerden yapılan ve düz alınlıklı bir mezar stelidir. Eser kırıktır ve iki parçadan oluşmaktadır. Sahne alanının üst bölümünden itibaren, sağdan sola doğru eğik biçimde olan kırık bölüm, düzgün biçimde birleşerek birbirini tamamlamaktadır. Stel çerçevesinin sağ alt köşesi, sahne alanının sol alt kenarı ve stel tacının köşeleri tahrip olmuştur. Toprak ya da bir kaideye oturmasını sağlayan çıkıntının (predella) bir kısmı da kırık ve eksiktir. Çerçevelerin yanları ince perdahlanmış, arka bölüm ise kabaca düzeltilmiştir. Stelin yüzeyi yer yer gri patina ile kaplı olsa da genel durumu sağlamdır. İki profilden oluşan taç, üstte düz yüzeyli, ortada kazıma ile yapılan ince bir çizgiden sonra eğik bir profille gövde ile birleşmektedir. İnce-uzun formlu gövdenin ortasına, stel yüzeyinin küçük bir bölümünü kaplayan kareye yakın dikdörtgen bir niş açılarak figürler yerleştirilmiştir. Stelin podyum olarak nitelendirilebilecek, sahne alanının altındaki bölümünde iki satır Grekçe yazıt mevcuttur[2].

Çerçeve Yapısı

Stelin çerçeve düzeni, Klasik Dönemde Attik mezar stellerinde sıkça kullanılan, ince ve uzun bir gövde üzerine yerleştirilen küçük dikdörtgen sahne alanı kompozisyonlarıyla belirgin bir paralellik göstermektedir[3]. Bu tip çerçeveleme anlayışı özellikle Karia Bölgesi ile Rodos ve Delos gibi adalarda yaygın olarak görülmektedir. Her ne kadar Kos[4], Chios[5] ve Samos[6] gibi diğer adalarda da benzer sade çerçeveli örnekler bulunsa da, alınlık biçimi ile sahne alanının boyutu ve kenarlara uzaklığı açısından en yakın benzerlik Rodos örnekleriyle kurulabilmektedir. Stel günümüzde Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi bünyesinde bulunmakla birlikte, kökeninin sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla, Eirene Steli'nden belirgin biçimde ayrılan yerel ve karakteristik üslup özellikleri dikkate alınarak, Phrygia[7] ve doğusunda yer alan bölgeler değerlendirme dışında bırakılmıştır. Bu doğrultuda analiz, Batı Anadolu odaklı bir analoji çerçevesinde yürütülmüştür. Bu bağlamda Lydia[8],

1 Müze Envanter No: 2017/64 (A). Koleksiyoner Envanter No: 12.2002. Serra Hikmet Yaşar'ın koleksiyonerliğinin iptali sonucunda müzede muhafaza edilmektedir. Ölçüleri: Yük.: 82; Gen.: 42 ; Der.: 8; Sahne Alanı Yük.: 29,5; Gen.: 28; Der.: 2,5; 1. Fig. (Erkek) Yük.: 28; Gen.: 11; Der.: 2,5; 2. Fig. (Kadın) Yük.: 27; Gen.: 18; Der.: 3,5; 3. Fig. (Çocuk) Yük.: 5; Gen.: 8; Der.: 0,8; Predella Yük.: 12x6; Harf Yük.: 1 cm.

2 Yazıtın okunması ve tercümesini gerçekleştiren, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Klasik Filolog & Epigrafist Prof. Dr. Murat AYDAŞ'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

3 Clairmont 1993, Pl. Vol., No. 2.242 vb.

4 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 226, No. 1571.

5 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 159, No. 1063.

6 Samos'taki sade çerçeveli bu örnek ilk bakışta benzerlik taşısa da hem kaideye hem üçgen alınlığa sahip olması ve daha geniş bir sahne alanı kullanması nedeniyle Eirene Steli ile tam bir paralellik oluşturmaz Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 50, No. 266.

7 Bölgede bulunan mezar stelleri örnekleri için bkz. Calder 1928; Buckler- Calder 1939; Waelkens 1986; Ritti, 2008.

8 Erken Hellenistik Dönem'in sonlarına tarihlenen Sardeis kökenli ince-uzun formlu stel, çerçeve oranları itibarıyla Eirene Steli'nde olduğu gibi Attik bir özelliğe sahip olsa da üçgen alınlık eklenen formu nedeniyle ondan ayrılır Pfuhl-Möbius 1977, 247, Taf. 145, No. 969.

Ionia[9], Mysia[10] ve ayrıca Byzantion[11] gibi bölgelere ait örneklerle sistematik karşılaştırmalar yapılmış; ancak bu stellerin genel form bakımından benzerlik göstermelerine karşın, işçilik detayları temelinde açık bir üslup farkı ortaya koyduğu görülmüştür. Dolayısıyla mevcut veriler, stelin kökeninin Karia Bölgesi ve yakın etki alanları içerisinde aranması gerektiğini güçlü biçimde desteklemektedir. Bu doğrultuda, öncelikle Eirene Steli'nin hem ikonografi hem de yazıt stili bakımından benzerlik gösterdiği Delos stelleri incelenmiştir. Ancak bu örneklerde çerçeve düzenlemelerinin, üçgen alınlık ya da kemerli bitişle sonlanmasından bağımsız olarak, genellikle geniş sahne alanlarına sahip olduğu; düz alınlıklı olanlarda ise kaide ve taç unsurlarının belirgin biçimde vurgulandığı görülmektedir[12]. Söz konusu özellikler, Eirene Steli'nin Delos atölyeleriyle ilişkilendirilmesini büyük ölçüde zayıflatmakta ve eserin bu merkezde üretilmediğine işaret etmektedir.

Bu bağlamda, benzer form ve kompozisyon özelliklerinin Batı Anadolu kıyı merkezlerinde, özellikle Rodos ve Karia'nın kıyı kentlerinde yaygın olan düz alınlık profiliyle sonlanan stel örnekleri arasında aranması gerektiği düşünülmüştür. Rodos örnekleri incelendiğinde, Eirene Steli'nin Erken Hellenistik Döneme tarihlenen bir stel ile sahne alanının kareye yakın formu bakımından dikkate değer benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır[13]. Ancak bu örnekteki predella, kaide ve üçgen alınlık unsurları Eirene Steli'nde bulunmaz; buna karşılık, üçgen alınlığa göndermede bulunan eğimli bir geisonun üzerinde düz bir taç niteliğinde kullanılan yatay sima yer almaktadır. Benzer bir stil, Rodos'ta MÖ 3. yüzyıla tarihlenen diğer bir stelde de gözlenmektedir; burada taç düz bitirilmiş, kaide ve geniş bir predella kullanılmıştır[14]. Bu örnek, boyut bakımından daha uzun olsa da genel görünümü itibarıyla Eirene Steli'nin daha sadeleştirilmiş ve küçültülmüş bir versiyonu izlenimini vermektedir. Yine Rodos'ta MÖ 3. yüzyıl sonlarına tarihlenen ve çerçeve-alınlık mesafesi daha kısa tutulan, ayrıca Attik geleneğe özgü üst köşe çıkıntılarına sahip bir başka stel de genel kompozisyonuyla Eirene Steli'nin etkilendiği örnekler arasında değerlendirilebilir[15]. Rodos'ta bu tür çerçevelere yalnızca mezar stellerinde değil, MÖ 3. yüzyıl civarına tarihlenen dörtgen[16] ya da yuvarlak[17] sunaklarda da rastlanmaktadır.

Tüm bu karşılaştırmaların yanı sıra, Halikarnassos'ta[18] bulunan bir mezar steliyle gösterdiği belirgin benzerlikler, Eirene Steli'nin büyük olasılıkla aynı territoryum içinde üretildiğini düşündürmektedir. Sade çerçeve formuna karşın, alınlığın düz bir hatla sonlandırılması, çerçeve kenarlarının karşıdan bakıldığında hafifçe dışa doğru eğimli bir profil sunması ve alt bölümde bağımsız bir kaide yerine doğrudan kaideye oturan bir çıkıntının tercih edilmesi

9 Pfuhl-Möbius 1977, 134, Taf. 65, No.398.
10 Pfuhl-Möbius 1977, 254, Taf. 151, No. 1005.
11 Pfuhl-Möbius 1977, 267, Taf. 161, No. 1100.
12 Couilloud 1974, Delos XXX, Pl. 1, 2, 3 vb.; Pl. 73, No. 381, 386, 390, 391; Pl. 71, No. 361.
13 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 144, No. 966.
14 Pfuhl-Möbius 1977, 190, Taf. 104, No. 696.
15 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 63, No. 391.
16 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 118, No. 813; Taf. 150, No. 995.
17 Pfuhl-Möbius 1977, 248, Taf. 146, No. 970.
18 Aytekin 2024, 398, K53.

gibi ayrıntılar, stelin Karia Bölgesi'nde faaliyet gösteren bir atölyede ya da bölge içinde çalışan gezici bir usta tarafından üretilmiş olabileceğine işaret eden önemli göstergelerdir.

İkonografi ve İkonoloji

Eirene Steli'nin ana konusunu oluşturan Dexiosis sahnesi, Klasik Dönem Attika stellerinde de sıklıkla tercih edilen ve sevilen bir betimleme geleneğidir[19]. Farklı bağlamlarda değişebilen anlam katmanlarına sahip olan bu sahne, mezar stelleri üzerinde çoğunlukla aile bağlarını vurgulayan ya da bir veda anını simgeleyen bir içerik taşımaktadır[20]. Eirene Steli'nde betimlenen kompozisyonda ise oturan bir kadın ile onunla tokalaşan ayakta duran bir erkek figürü yer almakta; bu figürlere, küçük boyutlu genç bir kız hizmetçi eşlik etmektedir. Tüm figürler, dönemin geleneğine uygun olarak herhangi bir belirli mekânı veya zamanı işaret etmeyen, bilinçli biçimde soyut bırakılmış bir boşluk içine yerleştirilmiştir[21]. Attik mezar stellerinde görülen, figürlerin küçük bir çerçeve içine yerleştirilerek daha küçük ölçekte işlenmesi geleneği[22], toplumdaki değişen zihniyetle birlikte özellikle Geç Hellenistik Dönemde hizmetçi figürlerinin minyatür boyutlarda yapılmasıyla dönüşüme uğramış olsa da mezar ikonografisinin en süreklilik gösteren unsurlarından biri olmayı sürdürmüştür. Klasik Dönemde çoğunlukla yalnızca himation giyen figürler, Hellenistik Dönemle birlikte khiton üzerine himation giymeye başlamıştır. Giysi düzenindeki bu farklılıklar ile hizmetçi figürlerinde uygulanan boyut küçültmeleri, Eirene Steli'nin de Hellenistik Dönem içinde üretilmiş olduğuna işaret eden önemli göstergelerdendir.

Dexiosis sahnelerinde figürlerin oturma veya ayakta durma pozisyonlarına bakarak hangi kişinin "ölü" hangisinin "yaşayan" olduğunu belirlemek mümkün değildir; çünkü bu duruşlar ölümle değil, cinsiyet, yaş ve toplumsal rollerle ilişkilendirilmektedir[23]. Bizim örneğimiz açısından bakıldığında ise kadının oturur pozisyonda olması erkeğin ise ayakta duruyor olması tek başına bir anlam ifade etmez ancak yazıtın Eirene'ye ithafı ölen kişinin kadın olduğunu göstermektedir. Karşısındaki figür ise steli ona adayan babası olmalıdır. Nitekim

19 Clairmont 1993, Pl. Vol., No. 2.242.

20 Breuer 1995, 27.

21 Dexiosis sahnelerindeki figürlerin belirli bir mekâna yerleştirilmemesi, sahnenin günlük hayatta yaşanan somut bir anı değil, zaman ve yerden bağımsız bir bağlılık ve veda jestini ifade etmesini sağlamaktır. Böylece el sıkışma, sıradan bir buluşma sahnesi olmaktan çıkarak aile bağı, vatandaşlık ideali ve sivil erdem gibi daha soyut kavramların taşıyıcısına dönüşür. Figürler arasındaki geniş mesafe ve heykelimsi duruşları da bu etkiyi güçlendirmekte; her biri, ortak bir mekânı paylaşan kişilerden ziyade bağımsız birer anlam taşıyıcısı hâline gelmektedir. Bu nedenle mekânsızlık, sahnenin sembolik değerini korumak için kullanılan bilinçli bir görsel stratejidir Breuer 1995, 24, 32, 37, 38; Fabricius 1999, 51, 58.

22 Clairmont 1993, Pl. Vol., No. 2.242.

23 Klasik ve Hellenistik Dönem stellerinde kadınların genellikle oturur, erkeklerin ise ayakta betimlenmesi ikonografik bir normdur ve ölü-yaşayan ayrımıyla bağlantılı değildir. Dahası, bu sahneler belirli bir ölüm anını değil, aile içi bağlılık ve toplumsal erdemleri idealize eden zamansız bir birliktelik fikrini temsil eder. Nitekim el sıkışan figürlerin her ikisinin de ölmüş olabileceği örnekler bilinmekte olup, sahnenin anlamını belirleyen tek güvenilir unsur mezar yazıtıdır. Dolayısıyla Dexiosis kompozisyonlarında görsel öğeler üzerinden ölen kişinin kimliğini tespit etmek metodolojik olarak geçerli değildir Breuer 1995, 15-23.

yazıtta Eirene'nin eşi veya çocuklarına dair bir veri bulunmamaktadır. Bu durum onun başının açık betimlenmesi ile desteklenmektedir. Eirene'ye bakıldığında sol profilden arkalıksız ve yüksek minderli bir taburede oturduğu ve ayaklarını bir ayak sehpasına bastığı görülmektedir. Khiton üzerine himation giyen Eirene; sağ elini karşıya doğru uzatmış, sol kolunu ise mantoya sararak bacağının üzerine yerleştirmiştir. Sol bacağın öne doğru uzatılmasından dolayı sağ bacak görülememektedir. Yüz detayları aşınmış olsa da Eirene'nin başının manto ile örtülmediği ve saçlarının arkada topuz halinde toplandığı anlaşılabilmektedir. Hellenistik Dönemde genç yaşta ölen kızların mezar stellerinde başlarının açık, saçlarının örgülü ya da topuzlu biçimde gösterilmesi, onların yalnızca çocukluklarına değil, ulaşamadıkları yetişkinlik rollerine yapılan sembolik bir göndermedir. P. Zanker'in belirttiği gibi, erken yaşta ölen genç kızlar kendi yaşlarına uygun bir görünümle değil, gelecekte üstlenecekleri "yetişkin kadın" kimliğinin ipuçlarıyla betimlenirler[24]; başın örtülmemiş olması ise çoğu zaman henüz evlenmemiş olduklarını göstermektedir[25]. Eirene'nin Dexiosis sahnesinde başının açık biçimde tasvir edilmiş olması da bu ikonografik geleneğin bir devamı niteliğindedir. Figür, erken yaşta ölen bir genç kızın hem bekârlığını hem de yarım kalan geleceğini simgeleyen görsel kodlarla sunulmuş, böylece ölümün kesintiye uğrattığı potansiyel, aile ve toplumsal roller üzerinden idealize edilmiştir.

Kadının elini uzattığı erkek figürü, sağ elini ona doğru uzatırken sol kolunu mantonun içine sıkıca yerleştiren duruşuyla, Geç Klasik ve Hellenistik gelenekten türeyen *Palliatus* Tipi'nin[26] yerel bir uyarlamasını temsil etmektedir. Figürün himationun altına bir khiton giymiş olması, Hellenistik Dönemde, özellikle MÖ 2. yüzyıl sonrasında görülen ve erkekleri "Klasik Atinalı" ölçülülüğüyle ilişkilendiren giyim normlarıyla uyumludur[27]. Burada sol elin mantonun içine sarılması, antik görgü kurallarına göre; ölçülülük, kendine hâkimiyet ve politik olgunluk göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca "kolları kapalı ve mantoya hapsedilmiş duruş" güçlü bir erdem (sōphrosynē)[28] işaretidir ve Eirene Steli'ndeki erkek figürünün de benzer bir ideali temsil ettiği açıktır. Sağ kolun öne uzatılması ise, sadece Dexiosis sahnesinin ilişkisel jestini değil, aynı zamanda politik hatip ve yurttaş imgelerinde görülen ölçülü eyleme hazır olma anlamını taşımaktadır[29]. Böylece figür, Aischines[30],

24 Zanker 1993, 221.

25 Rodos'ta eşlerinin yanında betimlenmiş olmalarına rağmen başlarının açık olarak gösterildiği örnekler mevcuttur Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 224, No. 1547; Taf. 265, No. 1845, 1846 vb.

26 Palliatus Tipi, khiton üzerine himation giyen entelektüel erkek figürünü temsil eden ve kökeni MÖ 4. yüzyıldaki Aischines ve Sophokles portrelerine uzanan bir heykel tipidir. Klasik ve Hellenistik Dönem boyunca yaygınlaşmış; Delos'taki Dioskurides yontusu (Prittwitz-Gaffron 2007, Abb. 201 a-c) ve Eretrialı Genç (Bieber 1959, 378, Fig. 4 a-b) gibi örneklerle tipolojik biçimini pekiştirmiştir. Hellenistik Dönemde Karia Bölgesi'nde de sık kullanılmış olup, bölgedeki Grek entelektüel geleneğinin etkisini yansıtmaktadır. Roma Döneminde de varlığını sürdürmüş, ancak Karia'da toga yerine bu geleneksel himationlu tip tercih edilmiştir. Bu nedenle Palliatus, hem Akdeniz genelinde hem de Karia özelinde kültürel bir sürekliliği temsil etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aytekin 2024, 153-164.

27 Zanker 1993, 216.

28 Zanker 1993, 216-217.

29 Zanker 1993, 217.

30 Polaschek 1969, 71-72.

Sophokles[31] ve Demosthenes[32] gibi bilinen prototip niteliğindeki heykellerde görülen kontrollü jestlerden türeyen ve mezar kabartmalarında yaygınlaşmış olan bir davranış repertuarının parçası hâline gelir.

Palliatus Tipi'ni yansıtan bu duruş, figürün gençliğine rağmen "olgun erkek yurttaş davranışını" temsil eden bir idealleştirmenin tercih edildiğini göstermektedir. Nitekim Hellenistik mezar sanatında bireyler çoğu zaman sosyal rollerinin normatif biçimleriyle temsil edilmektedir[33]. Dolayısıyla Eirene Steli'ndeki erkek figürü, hem Palliatus Tipi'nin ikonografik geleneğini sürdürmekte hem de Hellenistik Karia'nın politik/toplumsal erdemlerini yansıtan ölçülülük, nezaket ve yurttaşlık statüsü gibi değerleri idealize eden bir sembol niteliği kazanmaktadır[34]. Figürün bu kontrollü ve "içine kapanık" duruşu, Dexiosis sahnesindeki karşılaşmayı kişisel bir temasın ötesine taşıyarak, aile ve toplum içinde saygınlık ile davranış normlarının sürekliliğini vurgulamaktadır.

Kadın ve erkek figürlerinin neredeyse aynı yükseklikte tasvir edilmiş olması, kompozisyonda izokefali ilkesinin uygulandığını açıkça göstermektedir. İzokefali, yalnızca simetrik bir düzen sağlamak amacıyla değil; sahnedeki figürler arasındaki hiyerarşiyi bilinçli olarak nötrleştiren, aile içi dengeyi ve sosyal eşitliği vurgulayan bir görsel anlatım aracıdır[35]. Eirene Steli'nde de bu ilkenin kullanılması, estetik bir tercihin ötesine geçerek Eirene ile babasının oikos içindeki statülerinin eşit kabul edildiğine işaret ediyor olmalıdır.

Dexiosis sahnesindeki üçüncü figür, kadının ileri uzattığı sağ kolunun arkasında yer alan, minyatür ölçekte betimlenmiş genç kız hizmetçidir. Sol profilden gösterilen figür, erkeğin bulunduğu yöne doğru ucu sivri, yaprak biçimli bir yelpaze uzatır; ancak yüz hatları ve giysi ayrıntıları belirgin değildir. Buna rağmen, küçük boyutu ve sahnedeki konumuyla Hellenistik Dönemde hizmetçilerin bilinçli olarak küçültülmüş ölçekte tasvir edilmesine dair geleneği açık biçimde destekleyen bir örnek oluşturmaktadır.

Eirene Steli'nin ikonografik düzeni, ilk bakışta Attika geleneğiyle yakın bir ilişki kurar; özellikle Klasik Döneme ait bir Attik stelin[36], kompozisyonunun Hellenistik Dönemde sadeleştirilmiş bir uyarlaması gibidir. Klasik örnekteki daha büyük ölçekte ve naiskos içerisine

31 Lewerentz 1993, Kat. 1.17, 32 vd.

32 Hoff 2007, Abb. 26 a-b.

33 Zanker 1993, 218.

34 Karia Bölgesi'nde mezar stelleri üzerinde görülen Palliatus Tipi'nin detayları için bkz. Aytekin 2024, 153-164.

35 Mezar stellerinde figürlerin aynı yükseklikte tasvir edilmesi, yalnızca estetik bir izokefali kuralından ibaret olmayıp sosyal statü, yetişkinlik ve hiyerarşi algılarını doğrudan etkileyen bir görsel eşitleme ilkesidir. Aynı boyda betimlenen figürler, Klasik Attika geleneğinde olduğu gibi "demokratik eşitlik" ve sivil dayanışma ideallerini yansıtırken; hizmetkârlar ve çocuklar bilinçli biçimde minyatür ölçekte gösterilerek bu eşitlik şemasının dışında bırakılmaktadır. Bu nedenle bir figürün ana sahnedeki diğer kişiyle aynı ölçekte işlenmesi, onun eş statüde bir aile üyesi olduğunu ve kompozisyonda hiyerarşik bir ayrım gözetilmediğini göstermektedir. Geç Hellenistik Dönemde sanatçıların izokefalik düzeni bilinçli olarak bozduğu örneklerde ise, figürler arasındaki önem derecesine dair hiyerarşik vurgu öne çıkmaktadır. Detaylı bilgi ve örnekler için bkz. Kalaitzi 2016, 498-499; Breuer 1995, 26, 33.

36 Clairmont 1993, Pl. Vol., No. 2.339.

yerleştirilmiş figürlerin aksine, Eirene Steli küçük boyutuna rağmen arkalıksız minderli tabure, ayak sehpası ve kadının kucağına yerleştirdiği elin pozisyonu gibi ayrıntıları dikkatle tekrarlamaktadır[37]. Buna karşın saç biçimi bu benzerliğin dışında kalmaktadır. Klasik Attik örneklerde genellikle alın çevresinde içe katlanan ve geriye doğru enseye dek tüm başı saran yuvarlak bir saç hattı görülürken, Eirene'de Hellenistik Dönem'de yaygınlaşan, arkada toplanarak topuz oluşturan bir saç düzenlemesi izlenmektedir. Dolayısıyla Eirene Steli, Attika ikonografisini belirgin biçimde yansıtan; ancak ölçek, kompozisyon şeması, duruş ve giysi ayrıntılarında yerelleşmiş ve Attika geleneğini yeniden yorumlayan Geç Hellenistik bir stilin örneğidir.

Karia Bölgesi çevresinde, Geç Hellenistik Dönemde karşılıklı iki figürün gerçekleştirdiği Dexiosis sahnesinin en yoğun kullanıldığı merkezlerin başında Delos Adası gelmektedir[38]. Bu nedenle sahnenin yaygın olduğu örnekler dikkate alındığında, Eirene Steli'nin kompozisyonunun Delos geleneğiyle örtüşmediği anlaşılmaktadır. Delos örneklerinde kadınlar çoğunlukla oturur pozda sağ yöne yerleştirilirken, karşılarındaki erkek figürler Eirene Steli'ndeki gibi sağ profilden değil, ya tamamen cepheden ya da ¾ dönüşle betimlenmiştir[39]. Ayrıca Delos'taki erkek figürlerin büyük bölümü, sol omuzdan düşen mantosunu sol eliyle tutan Palliatus varyantlarını takip eder[40]. Dolayısıyla Eirene Steli'nin şeması Delos geleneğinden belirgin biçimde ayrılmaktadır.

Buna karşın Karia içinde, özellikle Halikarnassos Territoryumu'na ait bir stel, Eirene örneği ile neredeyse birebir örtüşen bir erkek figürü sunmaktadır[41]. MÖ 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen bu parçada figürün sağ ayağının önden gösterimi, sol elinin mantoyu kavrayışı, kadının oturuş biçimi ve mobilyaların şekli, Eirene örneği dikkate değer bir benzerlik sergilemektedir. Aynı şekilde Syme kaynaklı bir örnekte[42] kompozisyon neredeyse birebir tekrar edilmiş, kadının kolunun arkasındaki tanımlanamayan nesne dışında sahne şeması Eirene Steli'nin düzeniyle tam uyumludur.

Smyrna'dan MÖ 2. yüzyıl başlarına tarihlenen bir stel, erkek figürün duruşu açısından güçlü bir paralel sunmaktadır[43]. Her ne kadar daha hacimli betimlenmiş olsa da, karşısında oturan kadın ve arkaya dizilen figürlerin varlığı, Hellenistik Dönemde Smyrna atölyelerinde görülen "arka arkaya yerleştirilmiş figürler" kompozisyonunun Eirene Steli'nin üzerindeki düzenin oluşumuna katkıda bulunmuş olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde

37 Klasik Döneme ait Attika örneklerinin bazılarında, alçak kabartma olarak küçük çerçeveler içine yerleştirilen bazı Dexiosis sahnelerinde izokefali kuralının uygulanmadığı; oturan figürlerin ayakta duranlara göre daha küçük betimlendiği örneklerin de bulunduğu görülmektedir Clairmont 1993, Pl. Vol., No. 2.242, 2.2350e, 2.351, 2.292b vb.

38 Delos örneklerinin öncelikli olarak incelenmesinin nedeni, Dexiosis sahnesinin adada yaygın kullanımı ile Eirene Steli'nin yazıtındaki "Ant" ifadesi ve kadının metoikos statüsüdür. Nitekim Geç Hellenistik Dönemde Delos'ta aynı formülü uygulayan ve "Antiokheia"lı olarak nitelendirilen şahıslara ait pek çok mezar yazıtı bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için "Epigrafik Analiz" bölümüne bkz.

39 Couilloud 1974, Delos XXX, Pl. 1, 2, 3, 4, 9, 17.

40 Couilloud 1974, Delos XXX, Pl. 1, 2, 3, 7 vb.

41 Aytekin 2024, 420, K76.

42 Pfuhl-Möbius 1977, 267, Taf. 160, No. 1073.

43 Pfuhl-Möbius 1977, 271, Taf. 164, No. 1096.

Samos atölyelerinde çok figürlü symposium sahnelerinde hiçbir perspektif zorlaması olmadan birbirinin arkasına yerleştirilen figürler görülür ve bu uygulama Eirene örneğindeki mekânsal kurguyla paralellik göstermektedir[44]. Ayrıca Idyma'dan MÖ 2. yüzyılın son çeyreğine ait yazıtında ethnikon içeren stelde[45] bulunan erkek figürü de duruş ve manto düzeni açısından bizim örneğimize benzer, ancak daha kaba bir işçilik sunmaktadır.

Tüm bu karşılaştırmalar bir arada ele alındığında, özellikle erkek figürünün duruşu bakımından en yakın örneklerin Karia Bölgesi içinde yoğunlaştığı ve ikonografik yayılımın esas olarak bu coğrafya içerisinde izlenebildiği anlaşılmaktadır. Delos gibi büyük merkezlerde benzerliklerin zayıf kalması, Eirene Steli'nin kökeninin Attika ikonografisinden esinlenen fakat Karia'da yerel bir atölyede şekillenen bir üretim olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Stil Analizi

Eirene Steli'ndeki figürlerin anatomisi ve himation kumaşlarının drapeleri incelendiğinde, kompozisyonun genel olarak katı, kontrollü ve sınırlı bir hareket şemasına sahip olduğu görülmektedir. Her iki figürde de vücut hatları kıyafetin altında büyük ölçüde kaybolur; özellikle erkek figürü, bedenin maddesel varlığını gizleyen, blok etkili, şematik bir kıvrım düzeniyle işlenmiştir. Eirene'de başın hafifçe öne eğilmesi ve gövdenin öne doğru kırılması figüre yumuşak bir jest kazandırsa da, genel kompozisyon hâlâ sert ve kısıtlı bir duruşa sahiptir. Bu durum, figürlerin ince-uzun vücut oranlarıyla birleşerek Rodos etkisindeki Hellenistik atölyelerle paralellik göstermektedir.

Figürlerin üslup özellikleri ve stilistik gelişim düzeyinin belirlenebilmesi amacıyla, ikonografik şemanın küçülmesi ve sadeleşmesi dikkate alınmış; bu doğrultuda Geç Hellenistik Döneme ait karşılaştırma unsurlarının saptanması için öncelikle MÖ 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen örneklere odaklanılmıştır. Bu bağlamda, Karia Bölgesi kentlerinden Halikarnassos[46], Myndos[47] ve Stratonikeia'da[48] bulunan oturan kadın figürlerinde gözlemlenen dolgun proporsiyonlar ile belirgin karın ve kalın bacak formunun Eirene figüründe yer almadığı görülmekte; bu durum figürün söz konusu örneklerden daha geç bir üslup anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Söz konusu erken örneklerde kumaşın daha yumuşak ve hacimli biçimde işlendiği görülürken, Eirene Steli'ndeki figürlerin daha uzamış, inceltilmiş ve Geç Hellenistik Dönem'in karakteristik oranlarını yansıtan bir biçimlenişe sahip olması, eserin daha geç bir tarihe ait olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Eirene'nin uzatılmış proporsiyonları, boynun öne eğimi ve kıyafet yapısı, Stratonikeia'da MÖ 2. yüzyıl sonuna tarihlenen örnekler üzerinde izlenebilmektedir[49]. Öyle ki Rodos Atölyeleri'nin karakteristik üslubunun Stratonikeia'da yaygın biçimde benimsenmiş olması şaşırtıcı değildir[50]; bu etkinin

44 Horn 1972, Taf. 71, No. 138.

45 Ünver-Yaman 2013, 138-140, No: 2; Aytekin 2024, 415, K71.

46 Pfuhl-Möbius 1979, 1554; Schmidt 1991, 104, Abb. 69, Hansen 2008, 128-129, 132-133.

47 Şahin 1998, 97-101, Res. 4-6.

48 Schmidt 1991, Abb. 9; Özgan 1999, 157, Taf. 52c; Aydaş 2012, 114-115.

49 Aytekin 2017, 206, Kat. No. 6.9.

50 Söz konusu tercihler, Stratonikeia'da, hem serbest heykel ve heykelcikler de hem de mezar stelleri üzerindeki figür kabartmalarında sık rastlanan biçimsel detaylardır. Örnekler için bk. Özgan 1999, Taf. 10 a-b, d; Taf. 11a-b; Taf. 13b, d; Taf. 50. Stratonikeia Hellenistik Dönem heykeltıraşlığı ve Rodos Atölyeleri ile olan ilişkisi için bk. Özgan 2024, 294-307.

Lagina Hekate Tapınağı frizlerinde[51] Atölye 4 ve 6'ya atfedilen figür gruplarında da[52] izlenmesi, Eirene Steli'ndeki figürlerin vücut anlayışıyla uyumludur. Idyma'da[53] bulunan bir örnekte de üst gövdenin kısa, alt gövdenin uzun tutulduğu proporsiyon Eirene ile yakınlık sergilemektedir.

Kumaş işçiliği incelendiğinde, Eirene Steli'nin Geç Hellenistik Dönemin tipik bir özelliğini paylaştığı görülmektedir. Burada kumaşın organik hacminin kısmen kaybolduğu, ancak akışkanlığın tamamen yitirilmediği bir üslup mevcuttur. Kıvrımlar, Stratonikeia İğdemir Nekropolü'nden MÖ 2. yüzyıl sonuna tarihlenen bir örnekteki gibi hem akışkan, hem hafif şematik bir geçiş sunmaktadır[54]. Rodos'tan Geç Hellenistik bir sunaktaki kadın figürünün himationu da çizgisel fakat doğal akışlı kıvrımlar göstermektedir[55]; bu paralellik stelin tarihlendirilmesi için önemli bir ipucudur. Syme Adası'nda bulunmuş MÖ geç 2. yüzyıl örneğinde kompozisyon neredeyse birebir tekrarlanmış, ancak figürler daha dolgun verilmiştir[56]. Bu durum, aynı ikonografik şablonun farklı ustalar tarafından kullanıldığını, fakat Rodos etkisi altında çalışan ustaların oranları inceltiğini göstermektedir. Chios ve Knidos kökenli MÖ 1. yüzyıl başı örnekleri ise daha çizgisel ve metalik kıvrımlar içerir; Eirene Steli bu aşırı şematizme ulaşmadığı için daha erken bir evreye yerleştirilmelidir.

Erkek figürünün "ponderasyonsuz" ağırlık aktarımından yoksun duruşu tipiktir: ağırlık sol ayakta toplanmış, sağ bacak hafifçe geriye çekilmiş ve anatomik olarak gerçekçi olmayan bir dönüşle önden gösterilmiştir. Bu durum, kumaşın altında bedenin tamamen kaybolmasına ve kıvrımların süslemeci, ritmik ve yer yer lineer bir yapıya dönüşmesine yol açmıştır. Kıvrımların düzenli ve paralel yivler hâline gelmesi, bedenin plastik değerinin arka plana itilmiş olduğunu göstermektedir. Muğla Territoryumu'ndan MÖ 2. yüzyıl sonuna ait Dexiosis sahneli bir örnek[57], erkek figürünün bacaklarındaki kalın kumaş katları bakımından Eirene steli ile doğrudan karşılaştırılabilir. Halikarnassos Territoryumu'na[58] ait ve MÖ 2. yüzyıl sonuna tarihlenen ikonografik olarak en yakın örnekte de himationun sağ bacaktan sol kola yönelen kalın ve şematik kıvrımları çalışmada incelenen stel ile önemli bir benzerlik sunmaktadır. Stratonikeia'dan MÖ 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen ayakta duran erkek figürleri ise draperi akışkanlığı açısından güçlü bir paralel oluşturmaktadır[59]. Hyllarima örneklerinde görülen hafif şematik ama yumuşak kıvrım yapısı da Eirene Steli ile aynı eğilimi paylaşmaktadır[60]. Buna karşılık MÖ 1. yüzyıl örneklerinde görülen yoğun çizgisellik, metalik etki, üst üste binen sert

51 Lagina Hekate Tapınağı frizlerinin tarihi hakkında farklı tarihlendirilme önerileri mevcuttur Baumeister 2007, Pl. 213A; Özgan 2020, 274.

52 Baumeister 2007, 244. Atölye 4 için ayrıca bk. Baumeister 2007, Pl. 213, 213A, 209A, 230. Atölye 6 için bk. Baumeister 2007, Pl. 212, 214, 215, 218.

53 Ünver-Yaman 2013, 138-140, No: 2; Aytekin 2024, 415, K71.

54 Özgan 1999, 151, Taf. 51a.

55 Pfuhl-Möbius 1977, 252, Taf. 150, No. 995.

56 Pfuhl-Möbius 1977, 267, Taf. 160, No. 1073.

57 Aytekin 2024, 419, K75.

58 Aytekin 2024, 420, K76.

59 Özgan 1999, 149-150, Taf. 50c-d; Aytekin 2024, 416, K72; Özgan 1999, 146-147, Taf. 50a; Aytekin 2024, 418, K74.

60 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 99, No. 661.

kıvrımlar ve çan formlu drapeler Eirene örneğinde yoktur. Stel, Aphrodisias[61] ve Mylasa[62] örneklerinde izlenen tipik metalik şemasıyla da uyuşmamaktadır. Dolayısıyla Eirene Steli, ne MÖ 2. yüzyılın erken-orta dönemindeki dolgun plastik anlayışı, ne de MÖ 1. yüzyılın yoğun şematik üslubu tam olarak yansıtır. Sonuç olarak, Eirene Steli'ndeki figürlerin ince-uzun proporsiyonları, yarı-akışkan yarı-şematik drapeleri ve ponderasyonsuz duruşları, eserin MÖ 2. yüzyılın sonlarında, Rodos etkisinde çalışan bir usta tarafından şekillendirildiğini düşündürmektedir. Hem tipoloji hem stil hem kıvrım yapısı hem de bölgesel karşılaştırmalar, eserin Karia Bölgesi'nde, büyük olasılıkla da Halikarnassos Territoryumu'nda üretilmiş olduğunu güçlü biçimde desteklemektedir.

Epigrafik Analiz

Εἰρήνη Ζήνωνος Ἀντ[ ]
χαῖρε.
Zenon'un kızı Eirene Ant[ ] selam sana!

Hellenistik Döneme özgü İsim + Baba Adı + Etnik + Xaire formülüne tam olarak uyan yazıt[63], ismi "Barış" anlamına gelen Eirene'nin kendi memleketinden uzakta öldüğünü açık biçimde göstermektedir. Bir mezar stelinde ethnikonun ("Ant[ ]") belirtilmesi, o kişinin gömüldüğü kentin vatandaşı olmadığını ve orada bir metoikos (yabancı) statüsüyle yaşadığını epigrafik olarak belgelemektedir[64]. Bu durum, mezar sahibinin kökeni ile stelin üretim yeri arasındaki ilişkinin ayrıca değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Eirene Steli'nin ikonografik programı, çerçeve düzeni, mermer kalitesi ve üslubu, eserin Karia Bölgesi içinde üretilmiş olduğunu güçlü biçimde desteklemektedir. Bu doğrultuda ethnikon araştırmaları, hem bölge içerisinde hem de etki alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Karia Bölgesi'nin Hellenistik Dönemde geniş ölçüde Rodos Peraia'sının etkisi altında olması ve bu adalarda pek çok metoikos yaşamasından dolayı öncelikle epigrafik geleneklerin benzerlik gösterdiği Rodos ve Delos Adaları incelenmiştir. Bu bağlamda P. M. Fraser'ın Rodos[65] çalışmaları ile M. T. Couilloud'nun Delos[66] mezar yazıtları araştırması, en yakın paralellerin bu territoryumda bulunduğunu göstermektedir. Ancak ethnikonun kullanıldığı örneklerin kıyı Karia'daki Idyma'da[67] ve iç bölgelerdeki Stratonikeia'da[68] da belgelenmesi, bölgenin bu uygulamayı benimsediğini göstermektedir. Bu durum, yalnızca isim + baba

61 Işık 1989, 429-38, Pl. 167-8; Smith 2006, 300, R1.

62 Aytekin-Erol 2024, 95-100, Fig. 6-8.

63 Bu formül ve Rodos Adası buluntuları üzerinden anlamlandırılması ve dağılımı için bkz. Fraser 1977, 71-75.

64 XAIPE (Chaire): "Elveda" veya "Selam olsun" anlamına gelen standart veda formülü. Fraser, bu ifadenin Rodos'ta hem vatandaşlar hem de yabancılar için kullanıldığını, ancak Atina'da daha çok yabancılara özgü olduğunu belirtir Fraser 1977, 71-75.

65 Rodos'ta bulunan ethnikon örnekleri için bkz. Fraser 1977, 184.

66 Couilloud 1974, Delos XXX. Delos'ta bulunan ethnikon örnekleri için bkz. Couilloud 1974, Delos XXX, 316.

67 Kos, Rodos ve Idyma bağlantıları vurgulanan bir aile için bkz. Ünver-Yaman 2013, 136-138. Atina ve Myndos bağlantıları vurgulanan bir aile için bkz. Ünver-Yaman 2013, 138-140, No: 2.

68 Ephesos bağlantısı vurgulanan bir kadına ait örnek için bkz. Aydaş 2012, 114-115.

adı kombinasyonuna sahip Halikarnassos[69], Knidos[70], Mylasa[71] veya Stratonikeia[72] gibi merkezlere ait bir üretim olasılığını tamamen dışlamasa da stilistik ve malzeme temelli karşılaştırmalar stelin en güçlü ihtimalle Halikarnassos merkezli bir atölyede üretilmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Nitekim hem Rhodos ve Delos Adaları hem de Karia anakarası içerisinde yapılan araştırmalar ethnikonun kökeni ile ilgili birkaç farklı tamamlama önerisi sunmaya imkân vermektedir. Bunlardan ilki Halikarnassos Territoryumu'ndaki mezar stellerinde, Kos Adası'nın "Antimacheia" Demosu'na mensup kadınları belirtmek için kullanılan en yaygın ethnikon[73] olan "Ἀντι[μαχίς]"tir[74]. Bu durumda Eirene'nin Kos kökenli ve Halikarnassos'ta metoikos olarak yaşayan bir kadın olması oldukça yüksek bir ihtimaldir. Ancak yazıtın daha düşük bir olasılıkla da olsa "Antiokheia" ya da "Antiokheia ad Maeandrum" olarak tamamlanabileceği -özellikle Delos Adası örnekleri göz önünde bulundurulduğunda- göz ardı edilmemelidir. Tüm bu olasılıklar ile coğrafi dağılım, metin formülü ve Hellenistik Dönemin göç hareketleri birlikte değerlendirildiğinde, Eirene'nin yoğun ticaret hatları üzerinde yer alan bir Karia merkezinde yaşamış olma ihtimalinin güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca Halikarnassos'un büyük bir liman kenti olması, çok sayıda göçmeni bünyesinde barındırabilme kapasitesini artırdığı için, farklı bir etnik kökene sahip bir kişinin mezar stelinin burada bulunmasını da son derece doğal kılmaktadır. Dolayısıyla epigrafik formül, onomastik veriler ve stilistik yakınlık birlikte ele alındığında, Eirene'nin büyük olasılıkla Antimacheia (Kos), daha az olasılıkla ise Antiokheia(?) veya Antiokheia ad Maeandrum (?) kökenli[75], ancak her halükârda Karia'da (büyük olasılıkla Halikarnassos'ta) yabancı olarak yaşamış ve orada ölmüş bir kadın olduğu sonucuna varmak bilimsel açıdan en tutarlı yorumdur.

Sonuç

Eirene Steli'nin ikonografik programı, çerçeve düzeni, stilistik özellikleri ve yazıt formülü birlikte değerlendirildiğinde, eser Klasik Attika geleneğiyle ilişkili bir görsel repertuarı sürdürmekle birlikte, Geç Hellenistik Dönemde Karia Bölgesi'nde yaygınlaşan sadeleşmiş kompozisyon anlayışı ve yerel üslup özellikleriyle uyumlu bir yapı sergilemektedir. Figürlerin ince-uzun proporsiyonları, draperi işlenişi ve kompozisyon düzeni, özellikle Rodos etkisindeki atölye üretimlerini düşündüren paralellikler sunmaktadır. Bu veriler ışığında Eirene Steli'nin, Klasik Attika ikonografisini Geç Hellenistik Dönem üslubu doğrultusunda yerelleştirerek yeniden yorumlayan ve Rodos etkisindeki bir atölye geleneğine bağlanabilecek; büyük olasılıkla Halikarnassos çevresinde, MÖ 2. yüzyılın sonlarında üretilmiş bir eser olduğu sonucuna varılmaktadır.

69 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 60, No: 364; Aytekin 2024, 381, K34; 398, K53.

70 Pfuhl-Möbius 1977, Taf. 160, No. 1068.

71 Aytekin-Erol 2024, 95.

72 Şahin, 1982, 1058; Özgan 1999, 154, Taf. 51d.

73 Petzl 2008, No.425.

74 Bu durumda yazıtın tercümesi: "*Zenon'un kızı Antimakheia Demosu'ndan Eirene, selam sana!*" şeklinde olacaktır.

75 Fraser 1977, 184; Couilloud 1974, Delos XXX, 316.

Levha 1: Eirene'nin Mezar Steli (Fatma Aytekin).

Kaynakça

Aydaş 2012

Aydaş İ., "Few newly acquired gravestones in the Muğla Museum", *GEPHYRA 9*, 114-118.

Aytekin 2017

Aytekin F., Stratonikeia Kökenli Kabartmalı Mezar Stelleri, Pamukkale Üniversitesi, Arkeoloji Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli.

Aytekin 2024

Aytekin F., Arkaik Dönemden Roma İmparatorluk Dönemi Sonuna Kadar Karia Bölgesi Figürlü Mezar Stelleri, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Aytekin-Erol 2024

Aytekin, F.-Erol A. F., "Milas Müzesi'nden Geç Hellenistik Döneme Ait İki Mezar Steli", *Cedrus 12*, 87-103.

Baumeister 2007

Baumeister P., "Der Fries des Hekateions von Lagina: Neue Untersuchungen zu Monument und Kontext", *BYZAS 6*, İstanbul.

Bieber 1959

Bieber M., "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying", *Proceedings of the American Philosophical Society, 103 (3)*, 374-417.

Breuer 1995

Breuer C. "Relief und Epigramme griechischer Privatgrabmäler: Zeugnisse bürgerlichen Selbstverständnisses vom 4", *bis 2. Jahrhundert v. Chr.*, Köln/Weimar/Wien.

Buckler-Calder 1939

Buckler, W. H.-Calder, W. M., "Monuments and Documents from Phrygia and Caria", *Monumenta Asiae Minoris Antiqua VI,* Manchester.

Calder 1928

Calder W. M., "Eastern Phrygia", *Monumenta Asiae Minoris Antiqua 1,* Manchester.

Clairmont 1993

Clairmont C. W, *Classical Attic Tombstones IV*, Kilchberg.

Couilloud 1974

Couilloud M. T., "Les monuments funéraires de Rhénée", *Delos 30*, Paris.

Fabricius 1999

Fabricius J., "Die hellenistischen Totenmahlreliefs", *Grabrepräsentation und Wertvorstellungen in Ostgriechischen Städten*, Münich.

Fraser 1977

Fraser P. M., *Rhodian Funerary Monuments*, Oxford.

Hansen 2008

Hansen, S. S., "Hellenistic Totenmahl reliefs from the Halikarnassos Peninsula", Ed. P. Pedersen, *Halicarnassian Studies V*, Denmark.

Hoff 2007

Hoff, R., "Die Plastik Der Diadochenzeit", içinde: Eds. P. C. Bol, *Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, III Hellenistische Plastik*, Mainz am Rhein, 1-39.

Horn 1972

Horn R., "Hellenistische Bildwerke auf Samos", *Samos XII*, Bonn.

Işık 1989

Işık F., "Ein Späthellenistisches Grabrelief aus Aphrodisias", Eds. N. Başgelen- L. Mihin, *Festschrift für Jale İnan*, 429-438.

Kalaitzi 2016

Kalaitzi M., "The Theme of the Banqueter on Hellenistic Macedonian Tombstones", Eds. C. M. Draycott-M. Stamatopoulou, *Dining and Death. Interdisciplinary Perspectives on the 'Funerary Banquet' in Ancient Art, Burial and Belief, Colloquia Antiqua 16*, 481-521.

Lewerentz 1993

Lewerentz, A., "Stehende männliche Gewandstatuen im Hellenismus: Ein Beitrag zur Stilgeschichte und Ikonologie hellenistischer Plastik", *Schriftenreihe Antiquates, Band 5*, Hamburg.

Özgan 1999

Özgan R., "Die Skulpturen von Stratonikeia, *Asia Minör Studien 32*, Bonn.

Özgan 2020

Özgan R., *Hellenistik Devir Heykeltraşlığı IV*, Aydın.

Özgan 2024

Özgan R., "Hellenistik Dönem Stratonikeia Yontuculuğu", *Antik Dönemlerden Günümüze Stratonikeia,* Ed. B. Sögüt, İstanbul, 294-307.

Petzl 2008

Petzl, G., "Die Inschriften von Halikarnassos", *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien 65*, Bonn.

Pfuhl-Möbius 1977-1979

Pfuhl, E.-Möbius, H., *Die Ostgriechischen Grabreliefs I-II*, Mainz am Rhein.

Polaschek 1969

Polaschek K., *Untersuchungen zu griechischen Mantelstatuen*. Berlin.

Prittwitz-Gaffron 2007

Prittwitz H.-Gaffron, H., 2007, "Die Hellenistische Plastik von 160 bis 120 v. Chr.", Eds. P. C. Bol, *Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, III Hellenistische Plastik*, Mainz am Rhein, 241-272.

Ritti 2008

Ritti, T., *Denizli-Hierapolis Arkeoloji Müzesi Yunanca ve Latince Yazılı Eserlerin Kataloğu,* Napoli.

Schmidt 1991

Schmidt S., *Hellenistische Grabreliefs Typologische und chronologische Beobachtungen*, Köln.

Smith 2006

Smith, R. R. R., "Aphrodisias II", *Roman Portrait Statuary from Aphrodisias*, Mainz am Rhein.

Şahin 1982

Şahin M. Ç., "Die Inschriften von Stratonikeia", *IK 22.1, Lagina, Stratonikeia and Umgebung,* Bonn.

Şahin 1998

Şahin M, "Myndos'tan Ölü Yemeği Sahneli İki Stel", *Adalya, III*, 97-110.

Ünver-Yaman 2013

Ünver G.-Yaman A., "New Funerary Stelae from the Territory of Idyma", *GEPHYRA 10*, 135-142.

Waelkens 1986

Waelkens, M., *Die Kleinasiatischen Tü*rsteine *(1. Auflage)*. Mainz am Rhein.

Zanker 1993

Zanker P., "The Hellenistic Grave Stelai from Smyrna: Identity and Self-Image in the Polis", Eds. A.W. Bulloch, *Images and Ideologies, Self-definition in the Hellenistic World*, Berkeley, 212-230.

Seleucia | Sayı XVI | Mayıs 2026

Olba Su Kemeri Yazıtı ve Kilikia Valisi Antonius Balbus
The Inscription of the Olba Aqueduct and the Cilician Governor Antonius Balbus
Mustafa H. Sayar 9

Olba Su Kemeri Kilisesi Kazılarından Bir Cam Sikke Ağırlığı
A Glass Coin Weight from the Excavations of Olba Aqueduct Church
Emel Erten 17

Bizans Döneminde Pamphylia ve Lykia Bölgelerinde Etkileşim: Antalya Müzesi'nde Bir Grup Levha
Interaction in the Pamphylia and Lycia Regions During the Byzantine Period: A Group of Panels at the Antalya Museum
Sema Doğan 37

Sardes Artemis Tapınağı'nın Tasarım Özellikleri ve Anadolu-İtalya Mimari İlişkileri
Unusual Design Features of the Temple of Artemis at Sardis and Architectural Relations Between Anatolia and Italy
Fikret Yegül 57

Olba'da Yeni Bir Keşif: Su Kemeri Kilisesi ve İlk Sonuçlar
A New Discovery at Olba: The Aqueduct Church and Initial Findings
Yavuz Yeğin 75

Rhodian Amphora Stamps from Yenice Höyük
Yenice Höyük'ten Rhodos Amphora Mühürleri
Büşra Kavak Özdemir – Muzaffer Yılmaz 93

Roman Coins from the Hadrianopolis Excavations (2007–2008)
Hadrianopolis Kazılarından Roma Sikkeleri (2007–2008)
Fatma Kızılyalçın Oyarçin 105

Evaluation of the Tomb Monument with Hyposorion at Letoon in Light of New Excavations
Letoon'daki Hyposorionlu Mezar Anıtının Yeni Kazılar Işığında Değerlendirilmesi
L. Ufuk Erdoğan – Yusuf Kılıç 119

Diyarbakır Yapılarındaki Çinilerin Malzeme ve Teknik Özellikleri Hakkında Bir Değerlendirme
An Assessment about the Material and Technical Characteristics of Tiles in Diyarbakır Buildings
Savaş Yıldırım 137

Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı ve Eski Ahlat Şehri Kazısı 2025 Yılı Sikke Buluntuları
Ahlat Seljuk Square Cemetery and Old Ahlat City Excavation 2025 Coin Finds
Mehmet Kulaz - Emre Günay - Yalçın Karaca 157

Kudüs'te Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Titus'un Askerleri Tapınak Tepesi'ni İşgal Ediyor
A New Era Begins in al-Quds: Titus's Soldiers Occupy the Temple Mount
Burak Erdem – Muzaffer Yılmaz – Murat Özyıldırım 173

Magarsus Tiyatrosu: Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında Bir Değerlendirme
The Theatre of Magarsus: An Assessment in the Light of New Archaeological Research
Fatih Erhan- Musa Cem Fırat 197

Marble Eagle Statue from Yozgat Museum
Yozgat Müzesi'nden Mermer Kartal Heykeli
Savaş Altun 221

19. Yüzyılda Kıbrıs'ta Arkeoloji, Emperyal Rekabet ve Osmanlı Diplomasisi: Luigi Palma di Cesnola Örneği
Archaeology, Imperial Rivalry, and Ottoman Diplomacy in Nineteenth-Century Cyprus: The Case of Luigi Palma di Cesnola
Songül Ulutaş 239

Metropolitan Museum'dan Bir Portre ve Genius Augusti Tipolojisi
A Portrait from The Metropolitan Museum and Genius Augusti
Meral Çelik 257

Antik Çağ Yazılı Kaynaklarında Anemurium: Metinler Işığında Bir Değerlendirme (MÖ 4. yüzyıl - MS 3. yüzyıl)
Anemurium in Ancient Written Sources: An Assessment in the Light of Texts (4th century BC - 3rd century AD)
Cihangir Aldemir - Mehmet Tekocak 275

Karia Bölgesi'nde Attik Geleneğin Geç Hellenistik Yorumları: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden Eirene Steli Örneği
Attic Tradition in Its Late Hellenistic Interpretations in Karia: The Case of the Eirene Stele from the Bodrum Museum of Underwater Archaeology
Fatma Aytekin 295

Olba'da Kemer Lentolu Kaya Mezarı Kompleksi
Rock-Cut Tomb Complex with Arcuated Lintel in Olba
Muzaffer Yılmaz 311

Calceus as a Tool of Propaganda: Footwear, Status, and Ideology in Roman Society
Bir Propaganda Aracı Olarak Calceus: Roma'da Ayakkabı, Statü ve İdeoloji
Durmuş Ersun 327

Knidos'tan Bir Asklepios Heykeli
A Statue of Asclepius from Knidos
Meltem Çağlayan– İbrahim Karaoğlan 345

ISSN 2148-4124

ISBN 978-625-6925-83-0